

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ РЕГІОНУ

У статті проаналізовано аспекти управління профорієнтаційною роботою на регіонально-організаційному та локально-організаційному рівнях. Обґрунтовано модель функціонування профорієнтаційного середовища в освітньому закладі. Визначено умови формування єдиного регіонального освітнього простору практичної діяльності навчальних закладів з профорієнтаційної роботи.

Ключеві слова: управління, профорієнтаційна робота, критерії, модель, єдиний регіональний освітній простір.

Постановка проблеми. Основні напрями реформування загальноосвітньої та професійної школи передбачають поліпшення професійної орієнтації учнівської молоді. Тому курс, спрямований на істотне збагачення соціальних і економічних функцій загальноосвітньої школи (далі ЗНЗ), викликає необхідність системної організації профорієнтаційної роботи. Упродовж відносно нетривалого періоду часу належить розробити таку систему профорієнтації, яка б більшою мірою забезпечувала потреби суспільства та особистості [10].

Вищезазначене, актуалізує проблему ефективного забезпечення професійного самовизначення.

Мета статті – спираючись на власний управлінський досвід та напрацювання вітчизняних дослідників, обґрунтувати аспекти ефективного забезпечення професійного самовизначення в освітніх закладах регіону.

Результати теоретичного дослідження. У науково-теоретичному вжитку термін – забезпечення, найперше передбачає дію, надання (постачання) чогось кимось у достатній кількості, створення усіх необхідних умов для здійснення чого-небудь [2, с. 281]. Відповідно, поняття – забезпечення, з одного боку, вказує на систему з реалізації певного права (наприклад, на професійне самовизначення), а з іншого – на діяльність осіб чи структур зі створення організаційно-управлінських засад для реалізації такого самовизначення, що потребує відповідної інституційної, організаційної та ресурсної підтримки. Така підтримка є діяльністю управління відповідних підсистемних елементів в умовах системи регіональної освіти.

Натомість, *управління* як вид діяльності забезпечує ефективне та продуктивне досягнення *цілей* шляхом планування, організації діяльності, здійснення керівництва та контролю за *організаційними ресурсами*, а співставлення результату й поставленої мети відображає якість управління [3].

Отже, поняття «ефективність» тісно пов'язане з поняттям «управління». Ефективність управління розвитком освітнього середовища забезпечується реалізацією в освітньому закладі певних соціально-педагогічних умов в процесі професійного самовизначення.

Аналіз теоретичних джерел, нормативної бази та практики управління свідчить про те, що в основу проектування регіональної моделі управління покладено принцип системності, логічної завершеності – відповідність науковій логіці розвитку соціальних систем, проектування програм розвитку школи (Л. Даниленко, В. Маслов, М. Поташник, Н. Островерхова, І. Осадчий та ін.).

Принципи на основі яких діє управлінський механізм впровадження профільного навчання в регіональному розрізі – це принцип зв'язку із соціокультурною й економічною ситуацією в регіоні. Та принцип цілісності, що відбиває наявність єдності вимог всіх суб'єктів розширеного освітнього простору регіону до реалізації завдань профільної освіти.

Зазначимо, що принципи на основі яких діє управлінський механізм профорієнтаційної роботи, можна зменшити чи збільшити, але слід обґрунтувати саме ті, дотримання і управління якими дозволяє забезпечити профільне навчання як профорієнтацію (далі ПН як ПО) в ЗНЗ. До них належать: принцип *варіативності моделей профільного навчання*, принцип профілізації змісту освіти на основі внутрішньокласної диференціації [14].

На основі вищезазначених принципів, ми виділили соціально-педагогічні умови, що можуть бути застосовані в побудові механізму управління профорієнтаційною роботою з учнівською молоддю в освітніх закладах на *регіонально-організаційному та локальному* (рівень діяльності освітнього закладу (далі ОЗ)) рівнях.

На регіонально-організаційному рівні – підсилення взаємодії між основними складовими креативно спрямованого освітньо-виховного мікросоціуму регіону через надання якісних освітніх послуг для конкурентної переваги у регіоні.

На локально-організаційному рівні – оптимізація взаємодії між складовими мікросоціуму освітнього закладу – мікросоціумними угрупованнями навчальних структур (профільно-диференційованих груп, профільних гуртків тощо); інноваційна спрямованість діяльності мікросоціумних угруповань педагогів.

Управління має відбуватися не лише на організаційному рівні, але й у забезпеченні сучасного контенту ПН як ПО через інтегроване представлення його з трьох полюсів:

1) *освіта* – профільно-диференційована школа формує пропозицію на допрофесійну підготовку в умовах регіону, прагне побудувати навчальний предмет, як перетин державного освітнього стандарту, регіонального й шкільного компоненту змісту освіти – «*відкрита освіта*» – *освітні округи*;

2) *особистість* – забезпечення розвитку відповідно до здібностей – створення «*відкритого університету*» особистості.

3) *ринок праці* – спроба інноваційного створення моделі управління випадком: учнівська молодь – освітній заклад – суспільство у напрямі ефективного забезпечення професійного самовизначення.

У ракурсі такого представлення профільного навчання як профорієнтації, на наш погляд, основним критеріями ефективності її організації визначено :

– концептуальна визначеність напрямів забезпечення професійного самовизначення з врахуванням реформування освітніх процесів, що визначає актуальність і інформаційну насиченість змісту організації ПН як ПО.

– концептуально-цільова спрямованість профорієнтаційної роботи в діяльності ОЗ. Цей критерій відображає концептуально-цільову єдність ПН з ПО в контексті реалізації нормативно-правової бази (новий Закон України «Про освіту») [1] – трансформацію профільного навчання в школі та професійної підготовки в багатокомпонентну модель, де кожен учень може обрати власну траєкторію здобуття загальної середньої освіти у поєднанні зі здобуттям професії.

У цьому ракурсі, модель організації ПН як ПО в навчальному закладі є гнучко-технологічним трансфером навчання у той варіант школи, яке б найкраще виконувало завдання допрофесійної підготовки, забезпечуючи профіль людини, як структуру особистісно-орієнтованого підходу [9].

Пропонована нами *модель функціонування профорієнтаційного середовища в освітньому закладі*. (рис. 1) включає: концептуальну, змістовну, технологічну, результативно-оцінювальну критеріальну базу. Представлена модель є цілеспрямованою й цілісною, розкриває мету, зміст, форми та методи ПН як ПО в освітньому закладі, її складові є доповнюючими, взаємопов'язаними і взаємозумовленими.

У процесі теоретичного обґрунтування моделі формування професійної орієнтації – профорієнтаційного простору на засадах системного підходу [5] – *модель профільно-диференційованої школи* передбачає, низку системних критеріїв: *організаційно-управлінські ресурси; управлінські (менеджерські) компетентності* керівника освітнього закладу; *цілепокладання* забезпечення професійного самовизначення та управління ним.

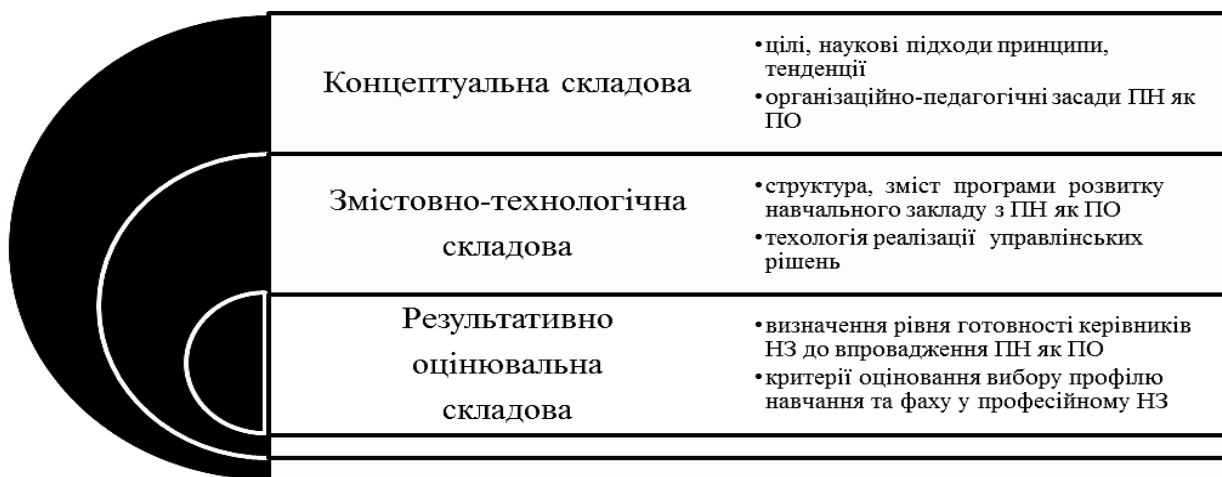


Рис. 1. Модель функціонування профорієнтаційного середовища в освітньому закладі

Узагальнивши вищезазначене, ми розглядаємо модель *профільно-диференційованої* школи з формування профорієнтаційного простору як інтегративну систему, що об'єднує в єдину цілісність мету, зміст, дидактичний компонент (принципи, педагогічні умови, освітнє середовища) та результат

навчально-виховного процесу, забезпечує формування ефективного професійного самовизначення. В основу розробки складових якої, має бути покладено реалізація потенціалу *програмно-цільового підходу* як інструментарію управління, що дає можливість узгодження педагогічні цілі з комплексом ресурсів, необхідних для їхнього досягнення [12].

Детально розробив питання щодо проектно-цільової програми розвитку навчального закладу як робочого документу, що містить гіпотетичну модель закладу, бажану в майбутньому І. Осадчий [7].

Освітня модель засобами позашкільного навчального закладу (*далі ПНЗ*) – вправі виступати в ролі бази для динамічних профільних (у т.ч. і міжшкільних) груп та створювати на своїй базі центри профільного навчання за напрями профілізації; відповідно вести проектну діяльність, яка організовується у освітніх установах усіх рівнів, зокрема і в ПНЗ [4].

Моделі профільного навчання за мережевої взаємодії навчальних закладів в освітньому окрузі розкрито В. Стойковим і представлено діяльність ресурсних центрів з функціонування освітньої і управлінської моделі як форми організації ПН як ПО [11, с. 27].

У свою чергу, І. Осадчий, розробляючи проблему створення освітніх округів, запропонував основними принципами розбудови освітніх мереж профільного навчання вважати: демократизм, співробітництво, цільове управління, стимулювання динаміки індивідуальної поведінки та розвитку, збереження та підтримку відмінностей вузлів і модулів мережі, рівноправне партнерство, потужні горизонтальні зв'язки, рефлексію тощо [6].

Таким чином враховуючи те, що будь-яка педагогічна система є системою відкритого типу, актуалізується проектування підсистеми – освітнього кластеру з формальних та неформальних організацій – освітній заклад (ОЗ) має партнерські стосунки з професійно-технічним (ПТНЗ), позашкільним навчальним закладом (ПНЗ) або вищим навчальним закладом (ВНЗ), чи, навіть, входить до його структури [1].

Місія таких комплексів – адаптація основних принципів профілізації старшої школи до інших навчальних закладів з метою їх взаємодії: моделі паралельного (наприклад школа-коледж) або, послідовного навчання (ЗНЗ-ВНЗ). Кураторами укладання угод щодо взаємодії освітніх закладів та інших інституцій з «пожвавлення» зазначених ланцюжків можуть бути ресурсні центри регіонального управління. Вони розробляють механізми координації роботи ЗНЗ, ПНЗ та ВНЗ з профільного навчання та профорієнтації, проводять консультації, «круглі столи», майстер-класи для педагогів, які працюють над реалізацією Концепції профільного навчання.

Тобто йдеться про системну організацію роботи зі створення *в регіоні єдиного освітнього простору на основі аксіологічного підходу* щодо підтримки ідеї самореалізації особистості полегшення соціалізації учнівської молоді [13].

Відповідно, формується інформаційно-соціальний полігон, де проводиться соціальне проектування, вибирається оптимальна модель системи регіонального управління [8].

Висновки та перспективи подальшого дослідження У своєму дослідженні ми визначили модель як уявну систему, що дозволяє відображати властивості об'єкта, принципи функціонування та взаємозв'язок його складових. Таке визначення дозволяє нам побудувати модель досліджуваного об'єкта у вигляді проектування єдиного регіонального освітнього простору практичної діяльності освітніх закладів (з інформаційного й соціального простору), який не маючи ні концептуальної, ні функціональної однорідності, надає можливість співіснування в ньому різних освітніх систем і рівнів, зорієнтованих на соціальні групи, зокрема учнівську молодь .

Відповідно нашим подальшим дослідженням є, проектування регіональної моделі управління процесами в освіті як діяльності, що дозволяє синтезувати прогнози з розгортанням процесів їхньої реалізації. При цьому розгортання процесів спирається на реальні організаційно-управлінські ресурси й можливості, вказуючи на перехід системи від реального стану до бажаного.

Використані джерела

1. Закону України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38–39. – 380 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь, 2002. – 1440 с.
3. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти: монографія / Л. М. Карамушка. – К.: Ніка-центр, 2000. – 332 с.
4. Козійчук О. Г. Проектна технологія як складова профорієнтаційної діяльності навчального закладу / О. Г. Козійчук // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2016. – №7 (50). – С. 22–24.
5. Конаржевский Ю. А. Что нужно знать директору школы о системах и системном подходе: учеб. пособ. / Ю. А. Конаржевский. – Челябинск: ЧГПИ, 1986. – 133 с.
6. Осадчий І. Г. До концепцій профілізації та індивідуалізації освіти: базові уявлення і артефакти / І. Г. Осадчий // Підручник для директора. – 2003. – № 11–12. – С. 46–52.

7. Осадчий І. Г. Як розробити програму розвитку навчального закладу? Поради не стороннього / І. Г. Осадчий // Управління освітою: часопис для керівників освітньої галузі. – 2004. – Серпень. – Ч. 15–16. – С. 6–7.
8. Самодрин А. П. Архітектура профільної освіти : навч.-метод. посіб. / А. П. Самодрин. – Кременчук : ПП Щербатих, 2015. – 223 с.
9. Самодрин А. П. Профільне навчання в середній школі / А. П. Самодрин. – Кременчук : ВЦ СГЕІ, за участю РВЦ ПНТУ, 2004. – 384 с.
10. Синівський В. В. Професійна орієнтація у реформуванні загальноосвітньої та професійної школи / В. В. Синівський // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 2. – С. 142–150.
11. Стойков В. В. Створення та організація діяльності освітніх округів : метод., реком. / В. В. Стойков // Інформ.-метод. вісник «Профільна школа». – Миколаїв : ОППО, 2011. – Вип. 9. – 104 с.
12. Управление качеством образования: практико-ориентированная монография и методическое пособие / под ред. М. М. Поташника. – М.: Педагогическое общество России, 2000 – 448 с.
13. Чудинова Г. А. Проблемы адаптации выпускников школы к демократическим преобразованиям / Г. А. Чудинова // Педагогика. – 2007. – №3. – С. 29–31.
14. Шиян Н. І. Профільне навчання у школах сільської місцевості: теорія і практика / Н. І. Шиян. – Полтава: АСМІ, 2004. – 442 с.

Koziychuk O. G.

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF MANAGEMENT OF THE VOCATIONALLY-ORIENTATION WORK, OF THE REGION

The article deals with the main aspects of forming general school senior pupils' readiness to professional self-determination in educational districts.

The article refers to the author's views on the educational system from the position regarding it as a pedagogic organization in compliance with the challenges of our time – expansion of human for the social influence of the professional self-determination pupil senior classes.

Article deals with the problem of perfection of educational system, transformation of educational space into new quality within the of profilisation, regionality, study profilisation The aspects of governmental activity in the development and implementation of innovative models of educational institution.

The reasoning for using the system approach as the modelling methodology is done. The relationship of the goal-setting development process and the planning of the educational establishment functioning is characterized. The construction of the career-oriented secondary school management structure on the basis of the educational establishment goals modelling is described.

The article contains the an alysis of the pedagogical projecting in management and the demands of the preprofilering and specialized education in the region. The essence, principles, a number of provisions logic of pedagogical design, types of educational practice was shown. The article concerns the theory of communication environment research and its practical use in the process of modeling communication environment in the sphere of education.

Key words: *management, vocationally-orientation work, criteria, module, single regional the sphere of education*

Стаття надійшла до редакції 03.12.2017 р.